

Corporatief verzet tegen het invoeren van de evenredige vertegenwoordiging in België

---

door Frans VERRIEST,

Doctor in Sociale Wetenschappen.

★

Het corporatief verzet tegen het invoeren van de evenredige vertegenwoordiging in België kan eigenlijk herleid worden tot het verzet van Joris Helleputte hiertegen. Voor deze zienswijze kunnen een aantal redenen worden aangehaald.

In de « *Belgische Volksbond* » was Helleputte de enige belangrijke persoonlijkheid die zich tegen de evenredige vertegenwoordiging verzette en die in dit verzet zo ver ging dat hij mede hierom ontslag nam uit de functie die hij er bekleedde, nl. deze van voorzitter.

Tijdens de desbetreffende debatten in de Kamer was Helleputte de enige die uit corporatieve overwegingen systematisch de evenredige vertegenwoordiging bekampte.

Helleputte was ook de enige die uit corporatieve overwegingen een wetsvoorstel (4 juli 1899) indiende tot invoering van het uninominaal stelsel. Dit indienen gebeurde samen met Woeste, bij wie geen corporatief opzet voorzat maar alleen de bekommernis om het parlementair overwicht van de katholieke partij te handhaven.

Bij zijn ijveren voor het uninominaal stelsel kreeg Helleputte de steun van Charles Périn, stichter van de ultramontaanse vereniging « *Confrérie de Saint-Michel* ». De « *Confrérie* » was de verzamelplaats van de katholieke corporatief-gerichten.

Op zijn schoonbroer Franz Schollaert, ondervoorzitter van de « *Boerenbond* » en rechter van de « *Gilde van Ambachten en Neringen* » van Leuven, met wie Helleputte halfweg 1894 het dagblad « *L'Union* » stichtte om de evenredige vertegenwoordiging te bestrijden, kon hij vanaf 25 mei 1895 niet meer rekenen. Schollaert werd toen minister van Binnenlandse Zaken. De corporatist Schollaert zou zelfs zijn handtekening plaatsen onder het

regeringsontwerp van 19 april 1899 tot invoering van de evenredige vertegenwoordiging in grote kiesarrondissementen.

Wat was de kracht van het corporatisme als beweging op het ogenblik dat Joris Helleputte verzet bood tegen het invoeren van de evenredige vertegenwoordiging ?

In 1894 was het politiek corporatisme op de terugweg. N.a.v. de grondwetsherziening had de belangenvertegenwoordiging schipbreuk geleden t.v.v. het algemeen meervoudig stemrecht.

In 1899 was ook het sociaal-economisch corporatisme aan het afbrokkelen. Het had een zware klap gekregen door de wet van 31 maart 1898 inzake de beroepsverenigingen, die de erkende beroepsverenigingen niet toeliet als dusdanig volwaardige handelsverrichtingen te stellen. Na 1895 werd onder impuls van Arthur Verhaegen, voorzitter van de « *Belgische Volksbond* », de gemengde formule geleidelijk aan vervangen door het arbeidersyndicalisme.

I. De strijd voor de evenredige vertegenwoordiging vóór 1895.

1. Een wetsvoorstel, een wetsontwerp en opnieuw een wetsvoorstel.

Vanaf 1880 waren er stemmen opgegaan om het meerderheidsstelsel te vervangen door een stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Het was de bedoeling om door middel van deze hervorming te komen tot een matiging van de verkiezingsstrijd. Geleidelijk aan werden meer katholieken en liberalen voor de evenredige vertegenwoordiging gewonnen. Sedert 1881 gaven de voorstanders van de evenredige vertegenwoordiging een maandblad uit : « *La Représentation proportionnelle* » (1).

Op 17 januari 1888 dienden vijf volksvertegenwoordigers, katholieken en liberalen, het wetsvoorstel De Smedt in. Dit wetsvoorstel beoogde de invoering van het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging voor de wetgevende, provincieraads- en gemeenteraadsverkiezingen (2).

Victor Begerem bracht in de Kamerzitting van 6 mei 1891 verslag uit namens de middenafdeling. Het wetsvoorstel was in vier afdelingen verworpen en slechts in twee goedgekeurd. Bij een samentelling van de uitgebrachte stemmen in iedere afdeling bleek dat 25 volksvertegenwoordigers zich hadden uitgesproken voor het wetsvoorstel en dat 24 volksvertegenwoordigers er zich hadden tegen uitgesproken, bij vijf onthoudingen. De middenafdeling stelde aan de Kamer voor de evenredige

(1) *Doc. Parl. 1890-1891. Ch.*, blz. 163.

(2) *Ann. Parl. 1887-1888. Ch.*, blz. 426.

vertegenwoordiging bij wijze van proef toe te passen op de verkiezingen voor de provincieraden (3).

Mede door de energie die werd besteed aan de herziening van o.m. de artikelen 47 en 48 van de grondwet werd er in geen van beide Kamers gestemd over het wetsvoorstel De Smedt noch over het voorstel van de middenafdeling. Bij toepassing van de wet van 1 juli 1893 (4) en ten gevolge van de ontbinding van de Kamers in 1892 verviel het wetsvoorstel De Smedt.

Op 6 maart 1894 diende August Beernaert, eerste-minister en minister van financiën, een wetsontwerp in tot invoering van de evenredige vertegenwoordiging bij de verkiezingen (5).

Voornameijk onder invloed van Charles Woeste werd het wetsontwerp Beernaert op 16 maart 1894 in de afdelingen van de Kamer verworpen met 75 tegen 49 stemmen. De volgende dag bood Beernaert aan de koning het ontslag aan van zijn regering. Gezien de noodzaak de Kamers nog in 1894 te ontbinden ten gevolge van de wijzigingen aan de grondwet (vnl. art. 47 en 53) die het vorige jaar waren doorgevoerd, was Beernaert van mening dat de nodige tijd ontbrak om een nieuw wetsontwerp in één van beide Kamers goedgekeurd te krijgen (6).

Jules de Burlet vormde een nieuwe katholieke regering die op 26 maart het vertrouwen kreeg van de Kamers. Hij trok het wetsontwerp Beernaert in. Met het oog op de wetgevende en provincieraadsverkiezingen van oktober diende hij een nieuw wetsontwerp in ter harmonisering van de titels 4 tot 10 van het Kieswetboek met de titels 1 tot 3, die bij de grondwetsherziening van het vorige jaar waren gewijzigd. Essentieel had die wijziging betrekking op de invoering van het algemeen meervoudig stemrecht. Het wetsontwerp de Burlet raakte niet aan de bestaande kiesdistricten noch aan het meerderheidsstelsel. De evenredige vertegenwoordiging werd dus tijdelijk in de koelkast gestopt (7).

Onmiddellijk nadat de regering de Burlet het wetsontwerp Beernaert had ingetrokken bij koninklijk besluit van 3 april 1894, beriepen de radicaal Emile Féron en enkele van zijn vrienden zich op artikel 48 van het Kamerreglement om het wetsontwerp in een sterk geamendeerde vorm

(3) *Doc. Parl. 1890-1891. Ch.*, blz. 162-164.

(4) De wet van 1 juli 1893 bepaalt dat in geval van ontbinding van beide kamers, de wetsontwerpen en wetsvoorstellen vervallen die noch door de ene noch door de andere ontbonden Kamer werden aangenomen (art. 1). Deze wet werd uitgevaardigd met terugwerkende kracht (art. 3). Zie: *1er juillet 1893. Loi relative aux effets de la dissolution des Chambres à l'égard des projets de loi antérieurement déposés*, in *Pas.*, IV, dl. 28, blz. 206-207.

(5) *Ann. Parl. 1893-1894. Ch.*, blz. 768.

(6) *Ibid.*, blz. 867-868.

(7) *Ibid.*, blz. 900.

opnieuw bij de Kamer in te dienen. Uit het wetsontwerp Beernaert behield het wetsvoorstel Féron alleen het principe van de evenredige vertegenwoordiging. Op 2 mei bracht August Delbeke in de Kamer verslag uit namens de middenafdeling. Met vijf stemmen tegen één bij één onthouding stelde de middenafdeling aan de Kamer voor het wetsvoorstel Féron te verwerpen (8).

In de Kamerzitting van 23 mei 1894 werd gestemd over de amendering van artikel 136 van het Kieswetboek door het wetsvoorstel Féron. Hierin was voorzien dat uninominale arrondissementen bij een ander arrondissement werden gevoegd teneinde overal in het land kiesarrondissementen te bekomen die plurinomiaal waren en waarin het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging kon worden toegepast. De door het wetsvoorstel Féron voorgestelde amendering werd verworpen met 61 stemmen tegen 31 bij 37 onthoudingen (9). Een verdere bespreking van het wetsvoorstel Féron had geen zin meer.

Het wetsontwerp de Burlet werd op 6 juni 1894 in de Kamer aangenomen met 70 stemmen voor en 44 stemmen tegen. Joris Helleputte bevond zich bij de ja-stemmers (10).

2. *Helleputte bindt de strijd aan tegen het invoeren van de evenredige vertegenwoordiging.*

Helleputte had op het wetsontwerp Beernaert niet gewacht om uiting te geven aan zijn verzet tegen de evenredige vertegenwoordiging. Op 26 juni 1892 werd in de Belgische Volksbond een buitengewone middenraad bijeengeroepen om de kiesstelsels te bespreken. Helleputte pleitte er voor de belangenvertegenwoordiging. De middenraad sprak zich éénparig uit voor de belangenvertegenwoordiging en met een meerderheid voor de evenredige vertegenwoordiging (11).

Deze meerderheid voor de evenredige vertegenwoordiging viel bij Helleputte niet in goede aarde. Op 10 juli 1892 had er te Brussel een bestuursvergadering van de Volksbond plaats. Het belangrijkste punt op de dagorde was een ontslagbrief van Helleputte. Er werd beslist aan de middenraad voor te stellen de voorzitter door drie secretarissen te vervangen (12).

(8) *Doc. Parl. 1893-1894. Ch.*, blz. 201-206.

(9) *Ann. Parl. 1893-1894. Ch.*, blz. 1558.

(10) *Ibid.*, blz. 1807.

(11) *Archief Centrale Bibliotheek K.U.Leuven. Ligue Démocratique Belge. Procès-verbaux des séances du conseil central. Séance du 26 juin 1892.*

(12) *Archief Centrale Bibliotheek K.U.Leuven. Ligue Démocratique Belge. Procès-verbaux des séances du bureau. Séance du 10 juillet 1892.*

Op de middenraad van 6 november 1892 bood Helleputte opnieuw zijn ontslag aan. Het voorstel van de drie secretarissen werd verworpen en bijgevolg bleef Joris Helleputte voorlopig nog voorzitter van de Volksbond (13).

In het Gentse dagblad « *Le Bien Public* », dat de evenredige vertegenwoordiging nochtans gunstig gezind was, verscheen op 27 januari 1894 een artikel waarin Helleputte onomwonden stelling nam tegen de evenredige vertegenwoordiging. Dit artikel is belangrijk omdat Helleputte een aantal motieven aanhaalt die hem geleid hebben tot een radicaal verzet tegen de evenredige vertegenwoordiging (14).

Eerste motief. De evenredige vertegenwoordiging is een bedreiging voor de parlementaire instellingen en misschien zelfs hun ondergang. Helleputte was ervan overtuigd dat de evenredige vertegenwoordiging noodzakelijk moest leiden tot onstabiele regeringen.

Tweede motief. De evenredige vertegenwoordiging betekent het einde van de katholieke parlementaire meerderheid. Als katholiek zag Helleputte hierin een afzwakking van de christelijke geest bij de bevolking. Met andere woorden, een katholieke regering had naar het gevoelen van Helleputte de plicht een « katholieke » politiek te voeren, d.w.z. bij te dragen tot het in stand houden en het verspreiden van het christendom.

Derde motief. De evenredige vertegenwoordiging verschaft de anti-katholieke partijen : de liberale partij en de B.W.P. in de meeste arrondissementen één of meer parlementairen. In vele arrondissementen die tot nu toe voor hen zijn gesloten gebleven, kunnen de anti-katholieke parlementairen tot in het kleinste gehucht de godsdienstoorlog en de sociale oorlog ontketenen.

Vierde motief. De evenredige vertegenwoordiging zal beletten dat de christelijke arbeiders een voldoende vertegenwoordiging zullen hebben in het parlement. Immers, in heel wat arrondissementen zal de katholieke partij zetels verliezen. De « gevestigde » parlementairen zullen de verkiesbare plaatsen blijven bezetten en er zal geen ruimte overblijven voor arbeidersvertegenwoordigers. Aldus zullen vele christelijke arbeiders in de armen van het socialisme gedreven worden.

Vijfde motief. Een verzwakking van de katholieke partij is een verzwakking van de Vlaamse positie. De Vlaamse liberale parlementairen zijn de Vlaamse beweging minder gunstig gezind. De Waalse katholieke parlementairen zijn minder op de hoogte van de aspiraties van de Vlaamse bevolking en zij kunnen er ook minder voor doen.

---

(13) B.V. *Conseil central*. 6 november 1892.

A.R.A. *Fonds Schollaert-Helleputte*. *Bundel* 190.

(14) *Le Bien Public*, 27 januari 1894, blz. 1.

Ongeveer dezelfde strijdttekst van Helleputte verscheen in « *Le Courrier de Bruxelles* » van 28 januari 1894 en in « *L'Ami de l'Ordre* » van 30 januari 1894. Het verzet van Helleputte nam dus ernstige vormen aan. Toch stond Helleputte in de minderheid. Tot de voorstanders van de evenredige vertegenwoordiging behoorden de radicalen, de doctrinairen, de socialisten, een aantal katholieke burgerlijke associaties, de Belgische Volksbond, de niet-katholieke pers, een groot deel van de katholieke pers, de geestelijkheid en een groot aantal professoren van Leuven.

Met zijn Leuvense collega's zou Helleputte heel wat last hebben in verband met de evenredige vertegenwoordiging. Tijdens de besprekingen inzake de evenredige vertegenwoordiging in de Kamer stroomden heel wat petitie's toe die er de invoering van vroegen. Eén van deze petitie's ging uit van 414 intellectuelen van Leuven. Onder de ondertekenaars bevonden zich ook 68 professoren. Deze petitie werd in bepaalde kringen gezien als een petitie van de universiteit van Leuven.

In de Kamersitting van 15 mei 1894 poogde Helleputte de betekenis van de Leuvense petitie te minimaliseren. Hij stelde uitdrukkelijk — en terecht — dat de petitie niet uitging van de Leuvense universiteit, maar wel van een aantal inwoners van Leuven. Hij trok de bevoegdheid van de professoren in twijfel om te oordelen op een gebied dat niet het hunne was. Naar zijn gevoel hadden de professoren eerder hun aanhankelijkheid willen betuigen aan August Beernaert dan wel aan het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging. De petitie was niet de uitdrukking van een unanimité onder het professorencorps. Helleputte beweerde een twintigtal hoogleraren te kennen die de petitie niet hadden ondertekend en hij suggereerde dat er nog meer onthouders waren (15).

De uitlatingen van Helleputte in de Kamer vielen niet in goede aarde bij zijn Leuvense collega's. Zij voelden zich gekrenkt in hun eergevoel. De reactie bleef niet uit. Twee dagen later tekende volksvertegenwoordiger Nyssens, die eveneens professor was te Leuven, in de Kamer protest aan tegen de redevoering van Helleputte. Hij verklaarde hierbij de tolk te zijn van het professorencorps en van de studenten en te spreken op verzoek van « eminente leden » van de universiteit. Hiermee bedoelde Nyssens blijkbaar de inrichtende overheid van de universiteit, het episcopaat, en de rector (16).

In « *Le Patriote* » verschenen een aantal artikelen waarin de houding van Helleputte werd afgekeurd. De « *Gilde van Ambachten en Neringen* » van Leuven en de « *Boerenbond* » bleven echter onvoorwaardelijk achter Helleputte staan.

---

(15) *Ann. Parl. 1893-1894. Ch.*, blz. 1445.

(16) *Ibid.*, blz. 1481.

Op 16 mei 1894 was Helleputte opnieuw van leer getrokken tegen de evenredige vertegenwoordiging. In deze Kamerzitting richtte hij zijn pijlen tegen de socialisten. Volgens hem hadden zij op de eerste plaats belang bij de invoering van de evenredige vertegenwoordiging. Met het meerderheidsstelsel konden de socialisten slechts in een zeer beperkt aantal arrondissementen met succes strijd voeren. Met het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging konden de socialisten in een groot aantal arrondissementen één of meer zetels behalen. Dit betekende de uitstrooiing over bijna gans het land van propaganda- en agitatiecentra. Bovendien was Helleputte van mening dat noch de katholieke, noch de liberale partij in het parlement over de absolute meerderheid zou beschikken. Aldus zou de socialistische fractie in Kamer en Senaat het lot van iedere regering en bijgevolg van de parlementaire democratie zelf in handen hebben (17).

Tijdens dezelfde Kamerzitting beklemtoonde Helleputte nog eens dat het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging nadelig was voor de christen-democraten. Volgens hem konden de christen-democraten in het meerderheidsstelsel profiteren van de aanhang van de andere katholieke kandidaten. Op die manier zouden zij dubbel zoveel parlementaire mandaten bekomen als in geval van het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging. De christen-democraten waren trouwens niet voldoende georganiseerd om alleen de verkiezingsstrijd aan te gaan. Wat meer was, Helleputte keurde een onafhankelijke politieke opstelling van de christen-democraten af, omdat zij zodoende de weg van de klassenstrijd zouden bewandelen. Wel mochten de christen-democraten een zelfstandig bestaan leiden, een eigen programma hebben en vrij hun kandidaten aanwijzen, maar dat alles in de schoot van de katholieke partij. De encycliek « *Rerum Novarum* » was volgens Helleputte het charter van de alliantie tussen de katholieke groeperingen (18).

Helleputte zag scherp in dat de voorstanders van de evenredige vertegenwoordiging de publieke opinie voor hun zaak aan het winnen waren door de pers. Ook hier was er een tegenactie nodig. Halfweg 1894 stichtte Joris Helleputte met Charles de Broqueville, Franz Schollaert en Charles Woeste het dagblad « *L'Union* ». Het hoofddoel van het nieuwe dagblad was de strijd aan te binden tegen de evenredige vertegenwoordiging. De oplage van « *L'Union* » bleef beperkt. Het dagblad geraakte blijkbaar niet van de grond. Wegens financiële moeilijkheden kon aan de drukkers het overeengekomen salaris niet worden uitbetaald. Er brak een staking uit, die werd gesteund door het neutrale syndicaat « *La Fédération Typographique* ». Tot de stakingsleiders behoorden ondermeer arbeiders die aan-

---

(17) *Ibid.*, blz. 1456-1457.

(18) *Ibid.*, blz. 1458.

gesloten waren bij de Brusselse « *Werkmanshuizen* ». Hoe dan ook, « *L'Union* » had een mislukte start genomen. Er was blijkbaar teveel geïmproviseerd. Helleputte was niet langer bereid de putten te blijven vullen en het dagblad verdween nog hetzelfde jaar (19).

Bij de christen-democraten stond Helleputte bijna alleen in zijn verzet tegen de invoering van de evenredige vertegenwoordiging. Het Brussels democratisch dagblad « *L'Avenir Social* » verwoordde zeer precies waarom de christen-democraten de evenredige vertegenwoordiging gunstig gezind waren. « De toekomst van de katholieke democratie hangt samen met de oprechtheid van ons representatief stelsel. Indien het noodlottig beginsel « alles aan de meerderheid » aan bod blijft, blijven wij onvermijdelijk verstrikt in droevige compromissen met de reactionairen, wier stemmen wij moeten krijgen. Het gevaar bestaat dat de socialisten hun macht over het volk uitbreiden, terwijl de christen-democraten zich uitputten in nutteloze pogingen om de stuurloze galei van het conservatisme naar zich toe te halen. Vrijmoedigheid en onafhankelijkheid zijn de twee voorwaarden zonder dewelke ieder succes een hersenschim is. Daarom moet iedereen baas zijn in eigen huis en in niets afhankelijk zijn van zijn buurman. Alleen de evenredige vertegenwoordiging kan dat succes waarborgen » (20).

In 1893-1894 werd in christen-democratische kringen de evenredige vertegenwoordiging geëist om druk te kunnen uitoefenen op de katholieke partij, om zich daadwerkelijk als een partij in de partij te kunnen affirmeren en hiertoe te kunnen dreigen met afscheuring. « Vooruitlopende » christen-democraten, waaronder de Brusselaars Jules Renkin en Henri Carton de Wiart (naast de Daensisten en de aanhangers van priester Antoine Pottier), waren bereid om desnoods de gewichtige stap naar de eigen politieke formatie te zetten.

Arthur Verhaegen schreef op 6 augustus 1894 een brief naar Helleputte waarin hij het standpunt van de overgrote meerderheid van de christen-democraten bevestigde. Hij wees Helleputte op het utopische van zijn verwachting dat de katholieke parlementairen uit eigen beweging, zonder een stok achter de deur, zouden ruimte scheppen voor de christen-democraten. Bijgevolg trachtte hij hem ertoe over te halen zich aan de zijde te scharen van de proportionalisten. « Wat zegt U over de evenredige vertegenwoordiging die wij volgens U moeten bekomen in de schoot van de partij? Wat zegt U van de twintig christen-democraten die in de nieuwe Kamer zouden zetelen? Laat deze gedachte varen, dierbare vriend.

---

(19) R. REZSOHAZY, *Origines et formation du catholicisme social en Belgique 1842-1909*. Leuven, Publications Universitaires, 1958, blz. 213-214.
Sch.-Hell. Bundels 126 en 324; *La Fédération Typographique Belge*, 15 juli 1894, blz. 1.

(20) *L'Avenir Social*, 13 augustus 1893, blz. 1-2.

Moge het schouwspel van het weerzinwekkend egoïsme van de volksvertegenwoordigers en de senatoren U overhalen tot de evenredige vertegenwoordiging bij wet » (21).

3. *Spanningen in de Belgische Volksbond — Ontslag van Helleputte als voorzitter.*

In de Belgische Volksbond werd het smeulende vuur van de evenredige vertegenwoordiging opnieuw aangeblazen door een lid uit Verviers dat vroeg een buitengewone middenraad bijeen te roepen om de evenredige vertegenwoordiging te bespreken. Helleputte las de betrokken brief voor in de bestuursvergadering van 7 januari 1894. Er werd besloten aan de vraag goed gevolg te geven. Léon Mabile herinnerde aan de beslissing van de middenraad van 26 juni 1892 : « Bij ontstentenis van de belangenvertegenwoordiging en als middel om ze te verkrijgen ondersteunt de Volksbond de evenredige vertegenwoordiging ». Hij vroeg dat het bestuur opnieuw zijn sympathie zou uitdrukken voor de evenredige vertegenwoordiging. Hierop verliet Helleputte de zaal om het bestuur niet te beïnvloeden bij de discussie. Er werd besloten naar de Kamer van Volksvertegenwoordigers een petitie te sturen om de invoering te vragen van de evenredige vertegenwoordiging die « alleen in staat is om aan de arbeiders hun eigen afgevaardigden te verzekeren in de wetgevende kamers, in de provincieraden en in de gemeenteraden. » Deze petitie zou eveneens verstuurd worden naar de aangesloten verenigingen met de vraag dat ze op hun beurt de evenredige vertegenwoordiging zouden eisen (22).

Op de middenraad van 14 februari 1894 herinnerde Helleputte aan zijn ontslag op de bestuursvergadering van 10 juli 1892 om reden van uiteenlopende meningen inzake de evenredige vertegenwoordiging. Hij voegde eraan toe dat de middenraad ongelijk had gehad zijn ontslag niet te aanvaarden (23).

De middenraad van 16 april 1894 besliste naar alle volksvertegenwoordigers een omzendbrief te sturen met de vraag dat zij zich zouden uitspreken ten gunste van de belangenvertegenwoordiging. Helleputte was er dus in geslaagd de middenraad weer op zijn hand te krijgen (24).

In de Kamerzitting van 16 mei 1894 had Helleputte toegegeven dat de meerderheid van de bij de Volksbond aangesloten verenigingen voorstander waren van de evenredige vertegenwoordiging. Tevens had hij de mening vooropgezet dat sommige christelijke arbeidersverenigingen zich in

(21) *Sch.-Hell. Bundel 147.*

(22) *B.V. Bureau. 7 januari 1894.*

(23) *B.V. Conseil central. 14 februari 1894.*

(24) *B.V. Conseil central. 16 april 1894.*

hun voorkeur hadden laten beïnvloeden door de socialistische arbeidersverenigingen (25).

Op de bestuursvergadering van de Volksbond van 3 juni 1894 werd tegen de uitlatingen van Helleputte in de Kamer geprotesteerd door Verbist namens het Werkmanshuis « *Concordia* » te Brussel en door Eylenbosch namens de « *Anti-socialistische Werkliedenbond* » te Gent. Het bestuur sloot zich bij deze protesten aan. Helleputte was afwezig (26).

In het vooruitzicht van een herziening van de kieswetgeving voor de gemeenten vroeg Louis Moest, voorzitter van de « *Union démocratique chrétienne de l'arrondissement de Liège* », op de middenraad van 20 januari 1895 dat de Volksbond zich zou uitspreken ten gunste van het algemeen meervoudig kiesrecht, zoals dit voor de Kamers in voege was, aangevuld met de evenredige vertegenwoordiging. Dit voorstel werd met een overweldigende meerderheid (40 stemmen voor, 5 tegen en 4 onthoudingen) aangenomen (27).

De bestuursvergadering van 7 april 1895 kende een verward verloop. Verschillende leden van de middenraad, die geen deel uitmaakten van het bestuur, drongen de vergadering binnen. Ze verlieten pas de zaal nadat o.m. Louis Moest hun grieven had bekend gemaakt tegen de goedkeuring in de Kamer twee dagen vroeger door de christen-democratische volksvertegenwoordigers van het geamendeerde regeringsontwerp van wet inzake het opstellen van de kiezerslijsten voor de gemeenteraadsverkiezingen (28). Na discussie werd op voorstel van Verhaegen een motie goedgekeurd die een bevestiging was van het standpunt dat de middenraad op 20 januari 1895 had ingenomen, maar waarin ook de christen-democratische volksvertegenwoordigers werden bedankt voor de toegevingen die zij van de regering hadden bekomen. Deze motie werd goedgekeurd met 5 tegen 3 stemmen bij één onthouding, nl. van Helleputte. De vooruitstrevende Léon Mabile nam uit protest ontslag als bestuurslid (29).

(25) *Ann. Parl. 1893-1894, Ch. Dl. II*, blz. 1456.

(26) *B.V. Bureau. 3 juni 1894.*

(27) *B.V. Conseil central. 20 januari 1895.*

(28) Na goedkeuring in de Senaat werd het wetsontwerp bekrachtigd op 11 april 1895. Door de vooruitstrevenden werden vooral vier elementen uit het regeringsontwerp op de korrel genomen: de domicillevereiste van drie jaar, de minimumleeftijd van 30 jaar, de differentiële belasting en de vierde stem. De christen-democratische volksvertegenwoordigers hadden zich laten overhalen om het regeringsontwerp goed te keuren nadat de regering twee amendementen van Helleputte had aanvaard. Het eerste amendement wijzigde de voorgestelde regeling van de differentiële belasting, waardoor een bijkomende stem toegankelijk werd voor bredere bevolkingslagen in gemeenten met 1.000 tot 2.000 inwoners en in gemeenten met minstens 25.000 inwoners. Het tweede amendement was erop gericht aan de gemeenteraad vier raadsleden toe te voegen in gemeenten met 20.000 tot 70.000 inwoners en acht raadsleden in gemeenten met minstens 70.000 inwoners. Op basis van het algemeen enkelvoudig stemrecht werd de helft van de bijgevoegde raadsleden gekozen door de arbeiders-kiezers en de andere helft door de werkgevers-kiezers.

(29) *B.V. Bureau. 7 april 1895.*

De middenraad van 12 mei 1895 bevestigde de motie die op 7 april 1895 door het bestuur was aangenomen, met bijvoeging van de stipulatie dat betreurd werd dat het dringend karakter van de stemming de christen-democratische volksvertegenwoordigers niet had toegelaten meer democratische amendementen in te lassen (30).

Het verzet tegen Helleputte in de Volksbond om reden van zijn houding inzake de kieswetgeving voor de gemeenten en de evenredige vertegenwoordiging was van die aard dat het hem moeilijk viel nog langer het voorzitterschap waar te nemen. Vooral door de Luikenaars werd zijn ontslag geëist. Uiteindelijk gaven ook zijn vrienden, w.o. Verhaegen, De Guchtenaere en mgr. Doutreloux hem de raad eervol ontslag te nemen (31).

Op 21 juli 1895 had in de voormiddag een bestuursvergadering plaats van de Volksbond. Helleputte las een brief voor waarin hij ontslag nam als voorzitter van de Volksbond (32). Dezelfde dag vergaderde in de namiddag de middenraad. Helleputte las er opnieuw zijn ontslagbrief voor. Als reden voor zijn vertrek gaf hij op de moeilijkheden die in de Volksbond gerezen waren t.a.v. de evenredige vertegenwoordiging en de kieswetgeving voor de gemeenten. Hij legde er de nadruk op dat zijn ontslag deze maal onherroepelijk was. Tenslotte deed hij een oproep tot éénheid in een voortgezette strijd tegen het socialisme. Ondervoorzitter Verbist deelde mee dat het bestuur het ontslag van Helleputte had aanvaard (33).

II. De strijd voor de evenredige vertegenwoordiging tussen 1895 en 1899. — De nederlaag van Helleputte.

1. De moeilijke geboorte van de wet inzake de toepassing van de evenredige vertegenwoordiging bij de wetgevende verkiezingen.

De eerste verkiezingen op basis van het algemeen meervoudig stemrecht hadden plaats op 14 oktober 1894. Op 21 oktober had in talrijke arrondissementen een herstemming plaats (34). De katholieke partij

(30) B.V. *Conseil central*. 12 mei 1895.

(31) *Brieven van A. Verhaegen aan J. Helleputte, gedateerd 11 april 1895, 16 april 1895 en 16 mei 1895, in Sch.-Hell. Bundel 190.*

Brief van E. De Guchtenaere aan J. Helleputte, gedateerd 11 mei 1895, in Sch.-Hell. Bundel 191.

Brief van mgr. Doutreloux aan A. Verhaegen, gedateerd 19 juni 1895, in Sch.-Hell. Bundel 112.

(32) B.V. *Bureau*. 21 juli 1895.

(33) B.V. *Conseil central*. 21 juli 1895.

(34) Bij de eerste stemburt waren alle kandidaten verkozen die meer dan de helft van de stemmen hadden behaald. Voor de nog toe te wijzen mandaten werd een *herstemming* — een tweede stemburt — georganiseerd. Tijdens het censitair stelsel gebeurde de herstemming dezelfde dag als de eerste stemburt of de volgende dag. Vanaf de invoering van het algemeen meervoudig stemrecht in 1894 gebeurde de herstemming de volgende zondag. Met het oog op de herstemming stelde het kiesbureau een lijst op van een dubbel aantal kandidaten als er nog mandaten te begeven waren.

behaalde 962.825 stemmen, de liberale partij 537.310 stemmen, de B.W.P. 310.505 stemmen. In een aantal arrondissementen hadden de liberalen en de socialisten een kartel gevormd. Deze kartellijsten behaalden samen 33.005 stemmen. De katholieken behaalden 104 zetels tegenover 92 in 1892, de liberalen 20 zetels tegenover 60 en de socialisten 28 zetels tegenover 0 (35).

Uit de verkiezingsuitslagen van 1894 bleek duidelijk dat de katholieken in de Kamer fel oververtegenwoordigd waren in verhouding met hun aantal stemmen. Zij hadden dit te danken aan het meerderheidsstelsel. Anderzijds riskeerden de liberalen uit het parlement te worden weggeveegd. Het is dan ook begrijpelijk dat vooral van liberale zijde het meerderheidsstelsel werd in vraag gesteld.

Na de gedeeltelijke verkiezingen van 1896 zag de samenstelling van de Kamer er als volgt uit : 111 katholieken, 28 socialisten en nog amper 13 liberalen (36).

Na deze catastrofe konden de liberalen niet langer bij de pakken blijven zitten. Op 24 november 1896 dienden vijf liberale Kamerleden een wetsvoorstel in om het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging in te voeren bij de wetgevende en de provincieraadsverkiezingen en bij de verkiezing van de provinciale senatoren (37).

De gedeeltelijke verkiezingen van 1898 hadden vervroegd plaats op 22 mei. De liberalen en de socialisten hadden in verschillende arrondissementen een kartel gevormd. Op 29 mei hadden in een aantal arrondissementen herverkiezingen plaats. De frontvorming tussen liberalen en socialisten was blijkbaar boter aan de galg. De katholieken hadden in de gedeeltelijk hernieuwde Kamer 112 zetels, de liberalen 13 zetels en de socialisten 27 zetels (38).

Toch was het overwicht van de katholieken ergens precair. Het werkte een uitbreiding van de kartelvorming tussen liberalen en socialisten in de hand. Het was niet onmogelijk dat een socialistisch-liberale kartellijst in 1900 te Brussel en te Antwerpen de katholieke meerderheid zou omverwerpen.

In volgorde werden die kandidaten opgenomen die het hoogst aantal stemmen hadden bekomen, maar die niet waren verkozen vermits ze niet meer dan de helft van de stemmen hadden behaald. Bij de herstemming kon een gewone meerderheid ontstaan. Zie : J. GILISSEN, *Le régime représentatif en Belgique depuis 1790*. Brussel, La Renaissance du Livre, 1958, blz. 105-107.

(35) J. GILISSEN, *op. cit.*, blz. 189-190.

(36) *Ibid.*, blz. 190.

(37) De vijf ondertekenaars van het wetsvoorstel waren : Paul Heuse, Georges Lorand, Charles Magnette, Eugène Hambursin, Léopold Gillard. Zie : *Ann. Parl. 1896-1897. Ch.*, blz. 36-39.

(38) J. GILISSEN, *op. cit.*, blz. 190.

In de schoot van het kabinet P. de Smet de Nayer werd gezocht naar formules om de katholieke meerderheid te bestendigen. Begin 1899 scheen de voorkeur uit te gaan naar het uninomiaal stelsel. P. de Smet de Nayer en A. Nyssens verzetten zich krachtig. Toen overeenstemming onmogelijk bleek nam de regering op 23 januari ontslag. Nog dezelfde dag werd Jules Vandenpeereboom aangesteld als kabinetsformateur. Op 24 januari stelde hij de nieuwe regering aan de Kamer voor. Alleen P. de Smet de Nayer en A. Nyssens waren vervangen. In hun plaats kwamen Jules Liebaert, een tegenstander van de evenredige vertegenwoordiging en Gérard Cooreman, een aanhanger van de evenredige vertegenwoordiging. Vandenpeereboom verklaarde dat de regering geen precieze formule betreffende het kiesstelsel had uitgewerkt, maar alle mogelijkheden zou onderzoeken om te zijner tijd een wetsontwerp in te dienen (39).

Op 19 april 1899 legde het kabinet Vandenpeereboom in de Kamer een wetsontwerp neer betreffende de verkiezing van volksvertegenwoordigers en senatoren in de grote arrondissementen. Het wetsontwerp voorzag in de invoering van het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging in de arrondissementen waar minstens zes volksvertegenwoordigers en drie senatoren werden gekozen. In de overige arrondissementen bleef dus het meerderheidsstelsel behouden (40).

Het wetsontwerp kwam hierop neer dat in de verstedelijkte arrondissementen de katholieke stemmen niet zouden verloren gaan. In de meer rurale arrondissementen zouden integendeel heel wat liberale en socialistische stemmen wel verloren blijven gaan. Het vooropgestelde kiesstelsel was dus partijdig!

Het hoeft geen verwondering te baren dat de liberalen en de socialisten storm liepen tegen het wetsontwerp Vandenpeereboom. Op 21 juni 1899 bracht baron Jules de Trooz namens de middenafdeling (41) verslag uit over het wetsvoorstel P. Heuse - G. Lorand (24 november 1896) en over het regeringsontwerp. Behoudens enkele detailwijzigingen schaarde de middenafdeling zich met vier stemmen tegen drie achter het regeringsontwerp (42).

Het standpunt van de middenafdeling was olie op het vuur. De Kamertittingen van 27 en 28 juni verliepen zeer woelig. Op 28 juni had te Brussel een rumoerige meeting plaats, waar naast socialisten en liberalen ook christen-democraten het woord voerden tegen het regeringsontwerp.

(39) *Ann. Parl. 1898-1899. Ch.*, blz. 410.

(40) *Doc. Parl. 1898-1899. Ch.*, blz. 279-283.

(41) De leden van de middenafdeling waren: Charles Woeste, Joris Helleputte, Pierre Tack, Jean Bilaut, Emile Vandervelde en Jules de Trooz. Emile Vandervelde was de enige socialist en hij stond tegenover vijf katholieken.

(42) *Doc. Parl. 1898-1899. Ch.*, blz. 309-338.

Vooraf op 29 juni hadden er te Brussel woelige straatbetogingen plaats. De regering kreeg schrik en trok haar ontwerp in. Onder voorzitterschap van August Beernaert werd een commissie van 16 leden gevormd die het probleem van het kiesstelsel opnieuw zou onderzoeken (43).

De katholieke meerderheid was duidelijk verdeeld. Op 4 juli 1899 werden twee wetsvoorstellen betreffende het kiesstelsel ingediend. Het eerste voorstel beoogde de invoering van de evenredige vertegenwoordiging bij de wetgevende verkiezingen. Het was ondertekend door de katholieke volksvertegenwoordigers Léon Théodor, Camille De Jaer, August Loslever, Henri Carton de Wiart, Eugène Fichet en Edmond Nerinx (44). Het tweede wetsvoorstel beoogde de invoering van het uninomiaal stelsel bij de wetgevende verkiezingen. Het was ingediend door Charles Woeste, Joris Helleputte, Charles de Broqueville, Henri Duquesne, Edouard de Néeff en graaf Léon Visart de Bocarmé (45).

De commissie Beernaert verwierp het wetsontwerp Vandenpeereboom maar ook de veralgemeende invoering van de evenredige vertegenwoordiging. De regering zat in het slop. Zij beheerste de toestand niet meer en nam ontslag op 31 juli 1899. P. de Smet de Nayer werd belast met de vorming van een nieuwe regering. Deze kreeg het vertrouwen op 5 augustus 1899. In de regeringsverklaring was aangekondigd dat de evenredige vertegenwoordiging zo snel mogelijk zou worden doorgevoerd (46).

Reeds op 8 augustus 1899 diende de regering een wetsontwerp in tot invoering van de evenredige vertegenwoordiging bij de wetgevende verkiezingen. Er was voorzien in de samenvoeging van uninominale arrondissementen onderling of in de bijvoeging van uninominale arrondissementen bij plurinominale arrondissementen (47).

Op 18 augustus 1899 bracht Arthur Ligy namens de commissie Beernaert in de Kamer verslag uit over de besprekingen aangaande het wetsontwerp Vandenpeereboom en de diverse wetsvoorstellen inzake het kiesstelsel. Woeste had zijn wetsvoorstel ingetrokken, toen hij beseftte dat het geen kans had. Het wetsontwerp en de overige wetsvoorstellen waren verworpen (48). Door het indienen van het wetsontwerp de Smet de Nayer was het commissierapport eigenlijk al achterhaald.

Een week later, op 25 augustus 1899, bracht Camille De Jaer namens de middenafdeling verslag uit in de Kamer over het regeringsontwerp de

(43) T. LUYKX, *Politieke geschiedenis van België van 1789 tot heden*. Brussel-Amsterdam, Elsevier, 1973, blz. 225-226.

(44) *Doc. Parl. 1898-1899. Ch.*, blz. 369-373.

(45) *Ibid.*, blz. 377-378.

(46) T. LUYKX, *op. cit.*, blz. 226 en blz. 229.

(47) *Doc. Parl. 1898-1899. Ch.*, blz. 462-469.

(48) *Ibid.*, blz. 478-480.

Smet de Nayer (49). Het ontwerp was in vier afdelingen aangenomen en in twee verworpen. De middenafdeling had het ontwerp aangenomen met 6 stemmen tegen één (50).

Er volgden nog harde discussies in de Kamer, maar de evenredige vertegenwoordiging bleek niet meer te stuiten. Op 24 november 1899 werd ze in de Kamer aangenomen met 70 stemmen tegen 63 bij 8 onthoudingen. Veertig volksvertegenwoordigers van de katholieke partij hadden onder leiding van Woeste en Helleputte tegengestemd. Ook een groot aantal socialisten had tegengestemd uit protest tegen het voortbestaan van het meervoudig stemrecht. De meerderheid van de katholieken, waaronder de christen-democraten, de liberalen en enkele socialisten hadden voor gestemd (51).

In de Senaat werd het wetsontwerp op 22 december 1899 met een grote meerderheid goedgekeurd : 61 senatoren stemden voor, 26 stemden tegen en 6 onthielden zich. Bij de neen-stemmers bevond zich de corporatist hertog Joseph d'Ursel (52).

De wet op de toepassing van de evenredige vertegenwoordiging (systeem D'Hondt) bij de wetgevende verkiezingen werd gedateerd 29 december 1899 en de dag daarop uitgevaardigd in het Staatsblad (53).

2. *Hernieuwde, hopeloze strijd van Helleputte tegen de evenredige vertegenwoordiging.*

Na de mislukte poging met het dagblad « *L'Union* » gaf Helleputte de moed niet op. Begin 1895 wist Helleputte zeer goed dat de evenredige vertegenwoordiging niet definitief van de baan was en dat een persorgaan essentieel was voor de bestrijding ervan. Met Charles de Broqueville en hertog Joseph d'Ursel stichtte hij het dagblad « *Le XXme Siècle* ». Het eerste nummer verscheen op 5 juni 1895. De krant werd uitgegeven te Brussel. Haar kenspreuk « *Instaurare omnia in Christo* » wees op het verdedigen van een politiek tot herstel van de katholieke Staat. In de programmaverklaring werd de nadruk gelegd op de noodzakelijke samenwerking tussen de standen. Er werd niet gesproken over de evenredige vertegenwoordiging, alhoewel het dagblad in een belangrijke mate uit verzet hiertegen was opgericht (54).

(49) De leden van de middenafdeling waren : August Beernaert, Camille De Jaer, graaf Henri de Merode Westerloo, Gérard Cooreman, Antoine Borboux, Arnold 't Kint de Roodenbeke en Ferdinand Fléchet. Deze laatste was een liberaal, de anderen waren katholieken.

(50) *Ibid.*, blz. 489-498.

(51) *Ann. Parl. 1899-1900. Ch.*, blz. 60.

(52) *Ann. Parl. 1899-1900. Sénat*, blz. 153.

(53) 29 décembre 1899. *Loi relative à l'application de la représentation proportionnelle aux élections législatives*, in *Pas.*, IV, dl. 34, blz. 393-399.

(54) *Le XXme Siècle*, 5 juni 1895, blz. 1.

In « *Le XXme Siècle* » verschenen geregeld verslagen over de besprekingen in de Kamer. Uiteraard werd hierin ook aandacht besteed aan het verzet van Helleputte en zijn vrienden tegen de invoering van de evenredige vertegenwoordiging.

Reeds in 1895 werden in « *Le XXme Siècle* » een paar pijlen afgeschoten tegen de evenredige vertegenwoordiging (55). In 1896, 1897 en 1898 namen de aanvallen toe, maar pas in 1899 werd met scherp geschoten. Tijdens dat jaar werden er 56 polemische artikels aan de evenredige vertegenwoordiging gewijd. Van meet af aan werd gepleit voor het uninomiaal stelsel. Aldus ontpopte « *Le XXme Siècle* » zich als de spreekbuis van Helleputte en zijn medestanders. Bij het afwijzen van de evenredige vertegenwoordiging werd in « *Le XXme Siècle* » de nadruk gelegd op het gevaar voor een niet-katholieke meerderheid, op het niet verkozen worden van christen-democratische kandidaten op de katholieke lijsten, op de mogelijkheid van eigen lijsten van bepaalde christen-democraten en van de Brusselse onafhankelijken, op de socialistische vooruitgang en op de liberale heropstanding. Vooral dit laatste zat « *Le XXme Siècle* » dwars. Op 6 oktober 1896 schreef de krant : « Gans de liberale pers eist de evenredige vertegenwoordiging als laatste reddingsplank voor het liberalisme. Is het de taak van de katholieken om het deze reddingsplank toe te steken ? » (56).

Tijdens de discussies in de Kamer over de evenredige vertegenwoordiging herhaalde Helleputte grotendeels de argumenten contra die hij reeds in 1894 had uiteengezet, maar hij ontwikkelde ook een aantal nieuwe argumenten.

Helleputte wou de liberalen van de politieke kaart wegvegen en het land voor de keuze stellen : een katholieke meerderheid of een socialistische meerderheid. Een socialistische regering was volgens hem uitgesloten omdat ze in strijd was met de grondslagen zelf van de Belgische maatschappij : godsdienst, gezin, eigendom. Niet langs wettelijke weg, maar slechts langs een revolutie kon het socialisme de maatschappij omvormen (57).

Het mogelijk uiteenvallen van de partijen zat Helleputte ook dwars. Iedere vorm van ontevredenheid in een partij zou aanleiding geven tot een afgescheurde lijst (58).

De evenredige vertegenwoordiging betekende de directe wetgeving. Helleputte opteerde voor de indirecte wetgeving, die gerealiseerd was in

(55) *Le XXme Siècle*, 27 augustus 1895, blz. 1 en 15 september 1895, blz. 1.

(56) *Le XXme Siècle*, 6 oktober 1896, blz. 1.

(57) *Ann. Parl. 1897-1898. Ch.*, blz. 1290-1291.

(58) *Ann. Parl. 1898-1899. Ch.*, blz. 2583.

het meerderheidsstelsel : de waardigsten en bekwaamsten oefenen de wetgevende bevoegdheid uit (59).

De evenredige vertegenwoordiging zou volgens Helleputte het land onregeerbaar maken. Hij geloofde niet in een coalitieregering katholieken-liberalen. Er waren teveel meningsverschillen, niet alleen op het vlak van de godsdienst, maar ook op het gebied van het gezin en van het eigendom. Wel vreesde hij een liberaal minderheidskabinet dat in het parlement zou steunen op de socialisten (60).

Helleputte was beducht voor het uiteenvallen van de Katholieke Partij. Hij vreesde niet alleen afzonderlijke lijsten van christen-democraten, maar ook van de onafhankelijken te Brussel en van landbouwers. Het grootste gevaar lag in die arrondissementen waar de daensisten geen zetel zouden behalen, maar van de Katholieke Partij genoeg stemmen zouden afsnoepen om haar een zetel te doen verliezen ten voordele van de liberalen of de socialisten (61).

De belangrijkste reden waarom Helleputte de evenredige vertegenwoordiging verwierp was omdat ze de groei van een katholieke standenpartij kon fnuiken. De verschillende standen moesten in een katholieke éenheidspartij aan hun trekken komen. In het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging zou de katholieke partij per arrondissement niet genoeg mandaten meer hebben om iedere stand zijn deel te geven. De niet-vertegenwoordigde standen zouden bekoord worden om eigen lijsten in te dienen. Aldus zou de standensamenwerking vervangen worden door klassenstrijd, ook aan katholieke zijde (62).

Na de mislukte poging tot invoering van de belangenvertegenwoordiging bij de grondwetsherziening in 1893, speelde Helleputte een machiavelistisch spel om de belangenvertegenwoordiging langs een achterdeur binnen te smokkelen. Door het behoud van het meerderheidsstelsel bij het algemeen meervoudig stemrecht hoopte hij de liberale partij uit te schakelen. Bij een directe confrontatie tussen katholieken en socialisten was hij ervan overtuigd dat het land voor de katholieken zou kiezen. De katholieke partij zou een overwicht van mandaten hebben en aldus geleidelijk aan plaats kunnen scheppen voor vertegenwoordigers van de middenstand, van de arbeiders en van de landbouwers. Op die manier zou een begin van belangenvertegenwoordiging kunnen ontstaan om uiteindelijk te komen tot een katholieke corporatieve Staat. Toen Helleputte aanvoelde dat het meerderheidsstelsel niet langer houdbaar was, vooral door de liberaal-

(59) *Ibid.*, blz. 2586-2587.

(60) *Ibid.*, blz. 2589 en blz. 2837.

(61) *Ibid.*, blz. 2589-2590.

(62) *Ibid.*, blz. 2589.

socialistische kartelvorming waarmee hij onvoldoende rekening had gehouden, trachtte hij te redden wat er nog te redden viel. Op 4 juli 1899 diende hij met Woeste en anderen een wetsvoorstel in tot invoering van het uninominaal stelsel bij de wetgevende verkiezingen (63). Door een handig systeem van uitsnijding kon een overweldigende katholieke meerderheid worden gewaarborgd. De liberalen en de socialisten zouden van het platteland en uit vele kleinere steden worden verdreven. In bepaalde sectoren van de grote steden konden de katholieken er hun kandidaat doordrukken. Helleputte rekende erop dat de katholieke partij « haar » kiesarrondissementen billijk zou verdelen over de standen, naar gelang de beroepsamenstelling van ieder kiescollege.

Charles Périn voerde met Joris Helleputte een correspondentie over het probleem van de evenredige vertegenwoordiging. Hij sprak zich uit voor het uninominaal stelsel, waarin hij de beste waarborg zag tegen het socialisme (64). Michel Levie van zijn kant bezwoer Helleputte geen front te vormen met Woeste om het uninominaal stelsel te verdedigen (65).

Ook het episcopaat bleef niet onverschillig ten aanzien van het vraagstuk van de evenredige vertegenwoordiging. Mgr. Victor Doutreloux en zijn vicaris-generaal mgr. Rutten correspondeerden met Helleputte om hem te winnen voor de evenredige vertegenwoordiging. Uit een paar brieven van mgr. Rutten blijkt het misbruik van kerkelijke macht in politieke aangelegenheden. Op 13 april 1899, enkele dagen vóór het indienen van het wetsontwerp Vandenpeereboom, schreef mgr. Rutten naar Helleputte om zijn steun te vragen voor het desbetreffende wetsontwerp. Hij meende dat de katholieke volksvertegenwoordigers verplicht waren voor het ontwerp te stemmen uit trouw aan de regering en de partij. Ook de paus zou in die zin hebben geadviseerd. Helleputte antwoordde dat hij de evenredige vertegenwoordiging als de gevaarlijkste hervorming beschouwde die ooit werd voorgesteld en dat er bijgevolg niet op hem moest worden gerekend om ze door te voeren. Mgr. Rutten gaf zich niet gewonnen en op 15 april schreef hij opnieuw een brief naar Helleputte. Hij deelde vertrouwelijk mee dat de geestelijkheid en de katholieke pers zouden ijveren voor het regeringsontwerp. Opnieuw beriep hij zich op het gezagsargument van de pauselijke voorkeur. Hij meende dat het Helleputtes plicht was voor het ontwerp te stemmen of zich in het slechtste geval te onthouden. Indien de hervorming verkeerd afliep dan trof Helleputte geen schuld, aangezien hij het goede had beoogd. Voor het overige mocht Helleputte gerust zijn :

---

(63) *Proposition de loi relative à l'élection des représentants et des sénateurs*, in *Doc. Parl. 1898-1899. Ch.*, blz. 377-378.

(64) *Brief van Ch. Périn aan J. Helleputte, gedateerd 12 augustus 1896*, in *Sch.-Hell. Bundel 96*.

« Het oordeel van de kerkelijke oversten en van andere politici en gewetensvolle lieden kan U in deze aangelegenheid een volledige gemoedsrust verschaffen, zelfs in geval U anders oordeelt. Men kan er zeker van zijn niet verkeerd te handelen voor God als men zijn oordeel onderwerpt aan dit van zijn wettige oversten, wanneer er bij hen geen evidente dwaling is » (66).

Tenslotte weze aangestipt dat Helleputte in de discussies betreffende de evenredige vertegenwoordiging zijn berekeningen maakte in de optiek van het behoud van het algemeen meervoudig stemrecht. Hij was gekant tegen het algemeen enkelvoudig stemrecht. In de Kamerzitting van 30 augustus 1899 verklaarde hij : « Ik wil het meervoudig stemrecht niet vervangen door het algemeen enkelvoudig stemrecht. Zijn verdedigers zeggen dat het kiesrecht een natuurrecht is. Dit is een vergissing. Het kiesrecht is een sociale functie die iedereen slechts kan uitoefenen in de mate van zijn bekwaamheid. Indien het kiesrecht een natuurrecht was dan zou het niet alleen aan de burgers van 21 of 25 jaar moeten worden toegekend, maar zelfs aan de vrouwen en aan de kinderen » (67).

Summary : Corporatist resistance against the introduction of proportional representation in Belgium.

Corporatist opposition against the introduction of a system of proportional representation in Belgium can essentially be reduced to the opposition by Joris Helleputte. The main reason for this anti-proportionalism was that proportional representation would seriously endanger the growth of a catholic corporatist party ("standenpartij") and — in the long run — of a catholic corporatist state. In 1894 though, political corporatism is already on its way back, and so is socio-economic corporatism from 1899 on.

In the "Belgische Volksbond" a large majority has come to accept proportional representation. This is one of the main reasons which lead Joris Helleputte on the 21th of July 1895 to definitely resign as a president of this association. Hid 1894 Helleputte had already founded the anti-proportionalist newspaper "L'Union" but this disappeared within that same year. Another newspaper venture of his, "Le XXme Siècle" (from the 5th of June 1895 on) will prove more successful, and will become an eminent propaganda-tool against proportional representation.

(65) Brief van M. Levie aan J. Helleputte, gedateerd 24 juli 1899, in Sch.-Hell. Bundel 86.

(66) Sch.-Hell. Bundel 100.

(67) Ann. Parl. 1898-1899. Ch., blz. 2423.

On the 4th of July 1899 Helleputte — together with Woeste — presents a proposal in parliament to introduce the uninominal system. A judicious gerrymandering would then ensure a huge catholic majority. Helleputte took it for granted that within the catholic party each "stand" (estate) would get a fair share of the seats. But the Helleputte — Woeste proposal did not receive sufficient support. And eventually proportional representation for the legislative elections was introduced by law on the 29th of December 1899.

